

Registered at the G.P.O. as a Newspaper.

NAMA 21.

HASTINGS.

Hurac 1. 1923

TE TOA TAKITINI

Te Whare-karakia kohatu o te Pakipaki. He mea whakatapu e
te Pihopa o Waiapu rautā ko Pihopa Ataria o Inia,
i te 16 of Hune, 1923.

He mea Panui e Rev. F. A. Bennett, he mea ta e Cliff Press,
Queen Street, Hastings, H.B.

TE TOA TAKITINI

Registered at the G.P.O. as a Newspaper.

Te Utu mo te Pepa 6/6 i te tau.

Me penei nga reta "*Te Toa Takitini*," Box 300, Hastings.

2

TE TOA TAKITINI

Hurāe 1, 1923

WHAKAPUARE O TE WHARE-KARAKIA KOHATU O TE PAKIPAKI

TE HUAKANGA I NGA KEETI RINO ME TE WAARA KOHATU.

KO te wahi tuatahi o nga mahi nunui o Te Pakipaki i te 16 o nga ra o Hune ko te huakanga i nga keeti maitai o te waara kohatu, me te hurahanga o nga arai o nga pou kohatu. Ko te taiepa tenei o te Whare-karakaia. Ko nga kohatu he mea tiki i Nepia etahi, a ko etahi no te Pakipaki tonu—"he limestone." Na Peneti i whakapuare tenei o nga hui ki te Himene "Au e Ihu triohia" (te Himene a nga hoia) me te Inoi. I muri iho ka tu a Mohi Te Atahikoia, te morehu kaumatua o Heretaunga ki te hura i tetahi o nga pou. Ko ana kupu enei: whakarongo e nga kaumatua, tane, wahine me nga tai-tamariki. Tenei taiepa kohatu, hei tohu aroha mo nga tamariki Maori, pakeha, i mate atu ki te aroaro o te pakanga. Ko tatou ko te iwi Maori te iwi iti rawa o nga iwi i raro i te ra, otira i te kaha o to ratou hiahia kia mate te he kia tupu te tika, ka haere ratou ki te tuku i o ratou toto mo tatou. Ko te iwi pakeha he iwi nui, no reira ka whakaarohia ko ratou ki te pito roa o te taiepa nei, ko tatou ko te iwi Maori ki te pito poto. Engari e rite ana ratou ki nga pou e tu nei e pupuri tabi nei i nga keeti rino, hei arai atu i te hoa riri. I rite to ratou Ahua me to ratou kaha ki tenei waara kohatu. Kaore hoki ratou i haere ki te pakanga mo ratou ake engari i whawhai ratou mo te mana o te Atua o te Kingi, o to tatou whenua kei takahia e te hoa riri. Na reira i tika ai te waara kohatu hei whakaritenga mo ratou, a kei roto o te waara ko te Whare-karakia hei tohu mo te Atuatanga. Katahi ka hurahia te arai o tetahi o nga pou o te keeti, ka panuitia hoki nga korero kei te kohatu e mau ana, ara, "*He tohu aroha ki nga tamariki Maori, Pakeha, i tuku i a ratou ki te mate mo te Atua, mo te Kingi, mo te whenua, 1914 ki 1918. He mea whakaara i te 16 o Hune, 1923.*"

Mo te Puru me kai i te WOODS' GREAT PEPPERMINT
CURE—1/9, 2/9 patara.

I muri i a Mohi ka tu atu ko te Perehitini o te Ropu Hoia (R.S.A.) o Heretaunga, a Kanara Holderness. Ko ana kupu enei:—E mihi ana ahau mo ta koutou karangatanga i ahau kia whai wahi ki a koutou whakahaere i tenei ra. He whakahonore tenei na koutou i o koutou hoa pakeha. Kei te mihi hoki ahau mo tenei tohu aroha kua whakaarahia nei e koutou mo nga tamariki, pakeha, Maori, i hinga atu ki nga marae o te pakanga. He iwi aroha koutou te iwi Maori. Ina tonu tetahi o nga tohu, ko ta koutou tukunga i te wahi rahi o te waara kohatu hei wahakamahara mo nga pakeha, ko te wahi paku mo nga Maori. E tika ana kia whakanuia a koutou tamariki. Ko ahau tetahi o nga apiha i tino mohio ki te ahua o a koutou tamariki.

Te haeretanga tuatahi o te Ropu Maori, i haere i raro i te mana o Meiha Pikake. I Ahitereria ka pangia te Meiha e te mate ka whakahokia mai. A ka noho ko Kanara Herbert hei rangatira mo ratou. No muri iho i nga pakanga i Karipori i a Akuhata, 1915, ka wehewehea nga Maori ki roto ki nga ropu e wha o nga pakeha.

No te tau 1916 i Ihipa, ka karangatia nga Maori ko te Ropu Paionia (Pioneer). Ka huia atu ki nga Maori, 125 no te Mou-tere e kiia nei ko Niue, me nga Rarotonga e 45.

Ko to ratou rangatira i tera wa ko Lt.-Col. G. A. King, D.S.O., N.Z.S.C. I mate taua tangata ki Passchendaele i a Oketopa, 1917.

I muri i a ia ko Lt.-Col. Saxby. Ka mate tera i te Puru i Ranana i te tau 1918. Na nga Pioneer 100 me nga Apiha 9 i mau ki te urupa.

I muri i a Saxby ka tu ko Lt.-Col. Ennis. I a Aperira, 1916, ka haere te Pioneer ki Paranihi, a i uru ki te pakanga i Armentieres.

I a Hurae, 1916, kotahi te ropu Maori, e 80 nga tangata o taua ropu i whakaeke i tetahi parepare o nga Tiamana.

No Akuhata, 1916, i te Somme, ka timata te haere o te rongo mo te mohio me te kaha o nga Pioneer ki te mahi parepare.

No Hurae, 1917, ka tukuna nga Pioneer, me te Rifle Brigade, ki raro i te mana o te Tianara o nga Wiwi. He nui te mihi o Tianana Authoine (o te Wiwi) mo te kaha o a koutou tamariki. He nui hoki te manaaki o nga ropu pakeha i nga tamariki o te iwi Maori. Ko te ope Maori tetahi o nga tino ropu o to tatou Emepaea.

Hui katoa nga Maori i haere ki nga pakanga	2227
Hui katoa nga tamariki i mate	283
Hui katoa nga mea i tu-a-kiko	577

He nui te mihi ki nga korero a tenei pakeha.

Katahi ano ka tino marama te whakatoputanga o a tatou tamariki Maori, me nga mea e tiraha mai ra i nga marae o te pakanga, tae atu hoki ki nga kai-a-kiko. *

TE POWHIRI MO PIHOPA ATARIA.

TE mutunga o te tikanga whakapuare i nga keeti, ka hui katoa te tangata ki te marae o Houngarea.

Kaore i roa ka puta mai te Pihopa o Waiapu, a Pihopa Ataria, me Atirikona Himikini. Ka tu mai te kapa wahine, me nga rau rakau i o ratou ringaringa, ka powhiritia te Pihopa Inia ki nga powhiri mo nga manuhiri tuarangi. E noho iho ana, e tu atu ana ko te kapa taane. Haruru ana te whenua, matakua ana te tangata. Ora mai ana nga tikanga rangatira o te rau tau tawhito.

Ka mutu ka tu mai a Mohi ki te mihi, ka pai te haere o nga korero a te morehu kaumatua ra. I muri tonu i ana mihi ka tukuna atu te pukapuka, he mea whakairo katoa nga taha, ko nga mihi enei kei roto i taua pukapuka:—

Kia Pihopa Ataria, LLD.

HAERE MAI! HAERE MAI! HAERE MAI!

Haere mai te manuhiri tuarangi.

Haere mai e te kotuku rerenga tahi.

Haere mai kua whakawhiti mai nei koe i te Moana-nui-a-Kiwa i hoe mai ai nga waka, o matou tupuna.

Tena koe, te uri o tatou tipuna i noho mai na i nga marae o Hawaiki pamamao. Haere mai ki o whanaunga e noho atu nei i Aotearoa.

Kanui te koa mou ka eke nei ki tena taumata ikeike. Kua honoretia e koe nga iwi Maori i a koe ka tu nei hei Pihopa. Waiho ma muri e whai atu i muri i o tapuwae.

Haere mai ki to iwi Maori. Kua ngaro nga rangatira e tika ana hei powhiri i a koe.

Ko te morehu tenei. Rokohanga mai nei e koe te morehu kua ara te whare-karakia kohatu, ara kei te whai i nga tikanga e manaakitia nei e koe.

Haere mai, a, e hoki. E hoki ki o iwi, ki o hapu, i Tawhiti-nui, i Tawhiti roa, i Tawhiti pamamao, i Te Hono i wairua, nga marae tapu i nohia e o matau tipuna. Hoatu te aroha o te iwi Maori ki a ratou.

Kia ora tonu koe, a ma te Matua i te Rangi e tuku iho tana manaakitanga ki a koe, kia roa ai ou ra e hapai ana i nga tikanga e tipu ai te rangatiratanga o to tatou Ariki ki nga wahi katoa e haeretia ana e koe.

Ka mutu, ka haere atu a Mohi ka whakakakahu i te Pihopa i haere mai nei i Te Hono i Wairua, ki te kakahu o tatou tipuna, ara ki te korowai. I mau tonu hoki taua kakahu i a Pihopa Ataria a hoki noa.

Ka tu mai a Pihopa Ataria ki te whakahoki i nga mihi ki a ia. (Ko tona reo he reo pakeha.)

Tena koutou e te iwi Maori. Nui atu taku mihi ki a koutou kupu, me ta koutou manaaki i ahau i tenei ra. Kei te kaha rawa te pupu ake o te aroha i roto i ahau i te rangi nei i taku kitenga atu i a koutou tikanga mo nga manuhiri. Na tatou tahi ena tu manaaki manuhiri. Pena tonu nga whakahaere a nga iwi o Inia. Kei a tatou anake ena tu tikanga kaore i nga iwi pakeha.

Hui katoa nga iwi Maori o Inia e 360,000,000. Ko nga tangata o Niu Tirenī 1,250,000. Kaore ano enei iwi kia rongō i te ingoa o Ihu Karaiti. I toku Pihopatanga e 6 miriona nga tangata, engari ko nga Karaitiana 100,000 anake.

Kei te mihi atu ahau ki a koutou mo ta koutou whakakaka-hutanga i ahau ki nga kakahu rangatira o koutou tipuna. Kaore rawa tenei kakahu e mahue i a au. Ka tae au ki aku Iwi i Inia, ka kakahuria e ahau te koutou kakahu, i te wa e kauwhau ai ahau ki oku iwi. Ko taku kupu ki a koutou, mehemea ka tu tetahi Maori hei Pihopa a muri nei, me whakarite he kakahu Maori he kakahu mona. Kauaka e whakarerea rawatia nga taonga rangatira a o koutou tipuna.

NGA MONI I KOHIA I TE PAKIPAKI.

HUNE 16, 1923.

	£	s.	d.		£	s.	d.
Waimarama (Morehu me Ngahina)	10	0	0	Brought forward .	303	12	6
Pukekura Potaka . . .	1	9	0	Matariki (Korongata)	5	0	0
Ngati Raukawa	1	0	0	Kairakau (J. Rapaea)	10	0	0
Riria Hapuku	1	0	0	A.H.T., Hastings . .	1	0	0
Tamaki Arua	2	10	0	A. Turner Williams .	1	0	0
Ngati Pikiāo	1	0	0	Mr Douglas, Hastings	1	0	0
Oruanui	5	0	0	Rangi Riripotaka . .	1	0	0
Timoti Waimarama .	10	0	0	Orakei (Paora Otene)	4	0	0
Komiti tane, Wairoa	1	0	0	Tunuiarangi	1	0	0
Wilson Tipene	1	0	0	Pariha o Taupo (per Manihera)	14	0	0
Mokopuna a Amiria	5	0	0	Waipatu	22	3	0
Nuia Ratima (N' Whiti)	1	0	0	Patangata Whatui- apiti)	7	0	0
Te Hauke (Whatui- apiti)	19	0	0	Moni Kohi	2	1	1
Tini Hitiri	1	0	0	Aroha	3	7	6
Wairarapa (per Maa- ta Mahupuku)	24	0	0	W. T. Williams	20	0	0
Dr. Boxer	1	0	0	Matatua (Tiaki Re- wiri)	5	0	0
Te Hahi i Ohinemutu (per Wheoro Poni)	100	2	6	Kumeroa Kopu	7	0	0
T. Paerata)	7	0	0	Te Kihī	3	0	0
Mahia, Wairoa, Mo- haka (H. Huata) . . .	54	0	0	Komiti Tamariki (Wairoa)	1	0	0
Momona	1	0	0	Te Haroto	3	0	0
Takapau	2	0	0				
Moteo Pariha	30	0	0				
Kohupatiki me Opaka	25	0	0				
	£303	12	6		£414	4	1

TE KAUPAPA.
MO TE WHARE-KARAKIA.

	£	s.	d.
Na Tangiora	750	0	0
Komiti o te Hooro	200	0	0
Na te Pihopa	50	0	0
	£1000	0	0

Ko te utu of te Whare-karakia Kotahi mano pauna. Kua rite tera wahi.

KO NGA MONI A TE IWI KAINGA.

	£	s.	d.		£	s.	d.
Te Karetu	10	10	0	Na Peti Te Wheoro	2	0	0
Orikena Hohepa	10	10	0	Na Peneti	1	0	0
Aniheta	10	0	0	Moni i a Eru	19	17	0
Tiu Ratima	5	0	0	No nga hinu	6	5	6
Te Akonga	10	10	0	No nga tikiti i Po-			
Iraia	10	0	0	rangahau me etahi			
Mohi	10	10	0	moni paku	3	13	0
B. Chambers	5	0	0				
M. Chambers	5	0	0		235	14	9
Moni Toa and Kani-							
kani	80	0	0				
Na Tangiora	30	0	0	Te moni o te pereti	414	4	1
Moni Kohi i a Tangi-							
ora	15	0	0		£649	18	10

Ko nga whakapaunga i enei moni:—

	£	s.	d.
Te Waara Kohatu me nga keeti rino	150	0	0
Nga taonga mo roto i te Whare-karakia	213	0	0
Nga raruraru o te Hui. me ki	125	0	0
	£488	0	0

Ka toe ai £161 (rahi atu. iti iho ranei).

Ko te toenga e whakaarotia ana mo te Tahua Oranga Minita.

Ko te aroha o nga pakeha o Te PakiPaki e £49.

Kua whakapaua tera moni e ratou mo etahi whariki, tuuru mo Te Pihopa me nga Minita, me te ripeka parahi, me nga turanga putiputi.

Kia ora e nga tangata o Te PakiPaki. Ka mutu tetahi o nga tino hui pai, whai-tikanga o te motu. I te reta mai a Pihopa Ataria ki a au i penei tana kupu: "O nga hui katoa o Niu Tireni i tae ai au, ko te hui i tino ngoto ki toku manawa, i tino whakamiharotia e ahau, ko te hui o te Pakipaki. Ekore rawa tena hui e wareware i roto i oku mahara."

Kia nui te ora ki o tatou kaumatua, kia Tangiora raua ko Mohi, me to raua Komiti katoa, mo tenei rongo pai mo te iwi Maori, ka korerotia haeretia nei e ta tatou manuhiri tuarangi e Pihopa Ataria.

Kia ora a Tangiora, te wahine i rongo kite reo o te Atua e whakahau ana "Hanga he temepara moku."

Ko koe e kui te kaupapa o tenei hui. Nau tatou i kite ai i tenei tangata nui i a Pihopa Ataria, i rongo ai tatou ki ana akoranga, i whiwhi ai ki enei purapura hou a te Atua. Kua oti tenei o mahi nui. He aha kei muri? Ka waiho noaiho te parau, ka waikuria! Kia ora, kia piki te ora.

—Na te Etita.

PIHOPA ATARIA ME TE HINOTA TAKIWA O AKARANA.

Na W. H. Panapa.

NO te Hatarei te 23 o nga ra o Hune ka tae mai a Pihopa Ataria ki Akarana nei. I noho ki te kainga o te Pihopa. I te Ratapu te 24 o nga ra ka motuhia a Wiremu Panapa raua ko Pene Netana hei Piriti, i roto i te Whare-karakia nui o Meri. I a Pihopa Ataria te kauwhau i taua karakia. I te karakia o te po i a ia ano te kauwhau i te Whare-karakia o Matiu.

I te ata o te Mane, i muri i te puaretanga o te hinota, ka uru mai ia ki roto o te hui, a i muri o nga karangatanga o nga ingoa ka tu ia ki te whai-korero. I te kareti ia o Hoani e tina ana i tenei ra, muri iho ka haere ki Otahuhu ki nga pakeha i tenei ra. I te Turei i te 10 o nga haora o te ata ko ia te kai-whakatakoto i te Hapa a te Ariki te whare-karakia o St. Sepulchre. I te 4 o nga haora i te ahiahi ka hui nga tamariki katoa o Akarana nei me o ratou matua ki te Whare-karakia o St. Paul kia rongo i a ia e korero ana, a i te po i te Whare-karakia o All Saints, Ponsonby. I te po o te Wenerei ko tana whai-korero whakamutunganga tenei i hui ai nga tangata o te taone kia rongo i a ia. I te 6 o nga haora ka takoto te kai a nga pakeha ma nga tangata haere atu. I hui ki konei nga Minita katoa, Maori pakeha, a i tino kitea hoki te whai nui o te tangata kia tae mai kia rongo whakamutunganga i a ia. No te 7.30 ka timata nga korero, ko te Pihopa o Akarana te tiamana.

I roto i tenei wa poto i haereere ai a Pihopa Ataria i roto i nga rohe o Akarana nei, apiti atu hoki ki te pai o ana whai-korero me ana kauwhau, ko te hiahia o te tangata kia roa atu ia e kauwhau ana e whai-korero ana ranei. E kore e mutu te whakamihia a te Pakeha ki tenei tangata. Riro ke ana ma tenei tangata tino kiri mangu e whakatakoto etahi whakaaro marama, akoranga hou hoki i roto i to ratou roto. Pai ana te whakarongo a te taringa ki nga kupu marama e puta mai ana i roto i tona mangai.

Pewhea ra to taua nei whakaaro to te Maori ki tenei tangata? I raro o tena pewhea ra to taua whakaaro ki ana whai-korero? E ki ana a Pihopa Ataria:—"Ko te tangata ko te iwi ranei e whai ana i tetahi tika mona anake, e kore e tu. Engari i te mea ka whiwhi tetahi tangata, iwi ranei, ki te maramatanga, ko te mahi maana he kawe i taua maramatanga ki etahi atu. I roto o nga iwi katoa o te ao, whiriwhiria ana e te Atua te whanau a Iharaira, ara nga Hurai, hei iwi Mona. Wareware iho i nga Hurai ko te take i whiriwhiria ai ratou, kia tae atu ai te maramatanga o te Atua ki nga iwi katoa o te ao. Mehemea e haere mate ana te whakapono i roto i tetahi iwi, kotahi ano te take i pera ai, ara he kore e whakarite i te kupu a to tatou Ariki e ki ra:—Haere, meinga hei akonga nga iwi katoa, iriiria i runga i te ingoa o te Matua, o te Tama, o te Wairua Tapu."

Ko enei korero katoa e wero ana ki a taua ki te Hahi Maori. Ka 109 nga tau o te Whakapono ki a tana, kahore ano kia puta noa he koha ma taua ki te mano o Meranihia e noho mai nei i roto i te pouri; ki te 350 miriona ranei e noho mai ra i Inia.

No te Paraire te 29 o nga ra ka haere atu a Pihopa Ataria i Akarana ma runga i te tima ki Ahitereria, i reira ki Inia.

Haere atu ra e te Pihopa. Whakawhiti atu i runga i te Moana nui a Kiwa, ki te iwi nui e noho mai na i runga o Inia. Mauria atu ko te ahua kau o to iwi Maori i runga o Aotearoa.

HINOTA TAKIWA O AKARANA.

NO te Mane te 25 o nga ra o Hune ka noho te Hinota ki te whare o te Pihopa. I raro iho i te Pihopa ko nga Minita enei i tae mai; Atirikona Hokena, Makewiremu, Keretene, Poata, Kerehoma, Paerata, Kaipō, Hori, Raiti, Hone Karaka, Karira Karaka, Paraone, Poihipi, Harawira, Taurau, Panapa, Netana.

Nga Mangai Reimana: Hemi Te Paa, Apetona, Waata, Henare Kingi, Peta Kingi, Piriniha Whareumu, Karipa Wi Patene.

I te 9 o nga haora i te ata ka puare te Hinota. Ka mutu te whai-korero a te Pihopa, ka uru mai a Pihopa Ataria ki te ruuma o te Hui. Ko Wiremu Keretene i tu ki te karanga i te manuhiri, ko Henare Kingi mo nga Reimana. I te tunga mai o Pihopa Ataria ki te whakahoki i nga mihi mona, neke atu i te haora ia e whakaatu ana i nga ahuatanga o te whakapono ki roto ki nga iwi maha o Inia. Ko tana korero kaha tenei, kia mau te Maori ki tana Maoritanga, me tana ki, ko te mahi ma nga iwi katoa o te ao he mau mai i o ratou nei ahuatanga tuturu ki te aroaro o te Atua hei whakakororia i Tona Ingoa. Na reira ka ki ia heoi ano te mea hei tapaetanga ma te iwi Maori ki te Atua ko tana Maoritanga tuturu.

Tino nui te whakamihī o nga mema o te Hinota ki a Pihopa Ataria mo te tika o ana korero, me te maha hoki o nga akoranga i roto i tana whai-korero ki te Hahi Maori.

NGA MOTINI.

KO nga motini nunui enei i paahitia e te Hinota:--

1. Kia honoa atu he rakau ma Ngatikahu ki te hepeta o te Pihopa o Akarana.
2. Kia whakakenanatia tetahi o nga Minita Maori hei tohu whakamaharatanga ki te taenga mai o te Pihopa o Inia ki Akarana.
3. Me whakakahore nga Hinota Takiwa: me whakatu tetahi Komiti hei whakakapi mo nga Hinota takiwa kua whakakorea nei: ko nga tangata mo taua komiti ko Keretene, Poata, Harawira, me Netana nga Minita, ko Peta Kingi, Piriniha Whareumu me Hori Tane nga Reimana. Me tu taua Komiti mo nga tau e toru. Ka whaimana ano hoki ratou ki te whakatu kai-riiwhi mehemea ki te pa he raruraru ki tetahi o nga mema i roto i taua toru tau.

I te paahitanga o tenei motini ka ki te Pihopa: "Ko taku tino hiahia kia kaha koutou te Komiti ki te rapu tikanga e piki

ai nga mahi katoa o te Hahi Maori i roto i tenei Pihopatanga. Ka whai mana ano hoki koutou ki te whakahaere i nga mea mo te taha Maori pera me te Komiti Tumuaki o te taha pakeha. Na reira ko te ingoa mo tenei Komiti ko "Te Komiti Tumuaki mo te taha Maori."

No te ata o te Turei ka pakaru te Hinota, a i puta ano hoki he whakamihhi ma te hui ki te Pihopa raua ko tona hoa wahine mo to raua whakaaro kia noho te Hinota ki roto i to raua whare, mo to raua manaaki ano hoki i nga mema i roto i te wa katoa e noho ana te Hinota.

HURA KOHATU.—I runga i te whiriwhiri a te Komiti whakahaere i te kohatu mo Peehi Te Rahui, whakataua ana mo Hurae te 25 taua kohatu ka hura ai. Kei Waipahihi, Taupo te marae. Ma Tina Manihera me nga tamariki a Peehi taua kohatu e hura.

MINITA MO TE TARI O TE ORA.

Kua eke a Ta Maui Pomare ki tenei turanga ikeike i roto i nga whakahaere o to tatou Tominiana. E hara i te mea mo nga Maori anake engari mo nga pakeha katoa o Niu Tirenī. Katahi ano te Maori ka noho mai i tera taumata teitei. Kia ora e hoa, mou ka whiwhi ki tena honore. Kanui to manaakitia. Ka pai. Kia kaha, kia u!

NGA RETA MAI.

TE RETA A PIHOPA ATARIA.

Hune 18th, 1923.

KIA PENETI,—Kanui taku whakamiharo ki te iwi Maori nui atu hoki taku aroha ki a ratou.

I te whiriwhiri ano ahau i o kupu ki a au i te po nei, Kua tae mai te whakaatu ko te oranga mo te takuta kua rite i tetahi o nga pariha pakeha o Te Waipounamu.

Kua whakaatu te Poari o nga Mihana, e hiahia ana ratou ma ratou e whakahere te Kura Minita mo nga Inia i taku Pihopatanga. E kore ranei e pai taku iwi Maori ki te awhina i te Poari Mihana kia tu ai taua kura mo nga Minita. Ka taea ranei e nga Maori te kimi i te oranga mo te Kai-whakaako mo taua Kareti?

- (1) Kua whakaatu te Hahi Mihinari (C.M.S.) ma ratou e whakarite te oranga mo taua tangata. Mehemea ka whakaae te Hahi i roto i te iwi Maori ma ratou te oranga mo taua tangata, kua ea tetahi wahi o te nama a te iwi Maori ki te Hahi Mihinare (C.M.S.).
- (2) Mehemea ka rite i a koutou te oranga mo taua tangata, kua tu motuhake mai ia ki roto i toku Pihopatanga, kua kore he mana o te Hahi Mihinare (C.M.S.) ki a ia.
- (3) Tena e nui te hari o te Hahi Mihinare ki te tae ana te rongō ki a ratou, kua awhinatia ratou e te iwi Maori.

- (4) Ka waiho ta koutou awahina, hei huarahi hono i oku iwi ki o koutou iwi, nga iwi o nga tupuna i noho tahi i nga wa onamata.
- (5) Ka whai wahi te Hahi Maori ki nga mahi nunui e whaka-haeretia mai nei i nga takiwa o Inia, a ka waiho ta ratou awahina hei manawa mo nga mahi o te whakapono i wae-nganui i a ratou.
- (6) Ka takina mai e ta koutou awahina etahi manaakitanga ki runga ki te Hahi, ki te iwi Maori hoki.

Ko te oranga mo te kai-whakaako a £80 i te tau. Mehemea ki te taea e koutou te £100 kua rite te oranga me te whare mo taua tangata.

Ko te tumanako kia waiho tenei hei timatanga mo etahi manaakitanga nunui ki runga ki te iwi Maori.

Hoatu taku aroha ki te iwi Maori.

J. S. DORNAKAL,

Pihopa.

Kua tu nga hui ki Te Pakipaki, ki Te Hauke, ki Te Kohupatiki mo tenei take. Kua whakaaetia te tonono a Pihopa Ataria kia awahinatia atu ia. Kua whakaae enei kainga kia kohia te £100 i te tau e te iwi Maori o te Pihopatanga katoa o Waiapu. Ko nga kainga o te pariha o Te Waipatu e whakaaae ana ki te £5 ma tena kainga ma tena kainga i te tau. Kua whakaae hoki to tatou Pihopa o Waiapu kia manaakitia tenei take e nga pariha katoa.

Puanani,

Katataone,

Hune 23, 1923.

Ki te Etita.

TENEI ano ahau te mihi atu nei ki a koe mo to tatou huinga atu ki te Pakipaki i te ra i huakina ai te tatau o te taiepa kohatu, whakamaharatanga ki nga tamariki i haere ki te pupuri i te mana o te Emepaea, o te Kingitanga o Ingarangi, me ona Koroni i raro i tona mana. Tuarua na te u o nga whakaaro o nga tamariki ki nga tohutohu a Henare Wepiha kia kua ona tamariki hei wareware ki te Matua ki te Tama me te Wairua Tapu, me te marama o kou tou o nga Minita o nga Hahi i te kainga nei ki te karanga ki nga Ariki kia tukua atu te wai-ora ki a tatou tamariki, kei te korero tonu mai aku tamariki ki a au i te ratou marama ki to ratou matua ki a Henare. Koia te mihi o toku ngakau ki te koutou mahara kia whakaahuatia a tatou tamariki ki te taiepa kohatu. Me korero ake ahau i tenei kupu hei mutunga mo aku kupu. I a koutou te ngahuru, ka ngahuru noa atu matou i konei. Ko tenei kupu aku, mo taku kitenga i te whare kohatu e tu mai na i Te Pakipaki. Kua tika te kupu i roto i te powhiri, "Haere mai ki te huakitanga o te Temepara," he whare kohatu, kua kite ahau. Ko taku inoi tenei, kia piki te ora me te maramatanga ki te rau-tau o nga kaumatua, tane wahine. Ko taku tino tautoko

tenei, me pupuri tenei ra te 16 me te 17 o Hunc hei ra nui ma tatou i ia tau i ia tau.

Tuatoru: Ko te ra tenei i tu ai te Pihopa o Inia ki te Tairāwhiti, i puta mai ai nga kupu kakara ki a tatou, me te ra i uhia ai e tatou te mana Maori ki runga ki a Pihopa Ataria o Inia ki te Tonga.

Hei konei mutu ai. Ma koutou e whakahe mai i te mea kua rongu koutou i oku mahara.

—*Na Meiha Tunuiarangi.*

TUKUNA atu enei kupu ruarua kia Panuitia e *Te Toa Takitini*, hei whakatikatika i te panui a P. H. Tomoana i te pepa o Mei, mo te patu pounamu, ko "Tawatahi" te ingoa. Ko tenei patu na Paengahuru. No te pakanga ki te Tarata ka riro mai i Te Okawhare, ka mau te ringa o Te Hamaiwaho ki te patu kia "Tawatahi." Ka moe a Tiakitai i a Heneiaurutia, ko te ingoa iriiri ko Te Ruihi. Ka tae mai a Tiakitai ki Maungarake, ka heke tenei patu a "Tawatahi" kia Tiakitai. Ka whakatangohia a Te Teira Tiakitai ki te wahine, no Ngati Kahungunu ki Turanga, ka heke a "Tawatahi" hei tapaekuha mo Te Teira. Heoi ka pakanga te Maori me te Pakeha ki a Te Kooti. Tae rawa atu te taua a te Maori raua ko te Pakeha ki te puni o Te Kooti, kua horo nga tangata o te puni. Ka kitea te patu nei e takoto ana ko Tawatahi. Ka riro i te Pakeha, ka riro i a Te Makarini. He Minita a Te Makarini no te Kawanatanga. E tu ana a Karaitiana Takamoana he mema Paremata. Ka tono a Karaitiana ki a Te Makarini kia homai te oha a ona matua, mana e utu ki te moni. Ka mea mai a Te Makarini: "E Kara ko taku ano ka homai e koe hei utu, ko taku mahara ko tau ake te homai maku." Ka whakaae a Karaitiana. Ka hoatu kotahi te kahu Maori, ka riro mai a "Tawatahi" i a Karaitiana i te tau o te Mache o nga tangata o Wairarapa. He uhunga ka tae nga tangata o Wairarapa ki Matahiwi. Ka homai e Te Meihana a "Tawatahi" kia kite a Ngaitahu. Ka tangi nga tangata o Wairarapa. Ka mutu te tangi ka whakahokia te kupu ki a Te Meihana kia hoatu te patu a "Tawatahi" ki a kite a Ngaitahu. No te rongonga o Karaitiana kua hoki atu te patu, ka puta tana kupu, "He aha i mauria mai ai. Mehemea a Anaru raua ko tona teina e hiahia ana ki te mau, e pai ana, mana e hoki mai." Heoi enei kupu.

Ka whakamarama ahau i te taha ki a Tiakitai. Ka mate a Tiakitai, i muri mai ka mahara a Te Tatere kei te takoto hapa ki runga i a Tiakitai a "Tawatahi." Ka utua e Te Tatere e wha nga kahu Maori i a Ngaitahu. Ka tae ki tona ra, ka riro nga kahu nei i a Tamaihikoia. Ka haere a Tamaihikoia ki Pitone ki te kainga i a Wi Tako i te Puni. Ka mahora atu nga taonga o Tamaihikoia ka utua mai e era rangatira kotahi te patu pounamu ko Kahotea te kakano. Ka riro mai i a Ngai Tahu te patu-pounamu te utu o nga kahu e 4. Ka huaia te ingoa mo te patu ko "Tawatahi Tuarua." Kei a matou a takoto ana tea noa ki tenei ra.

Hei konei mutu ai taku whakamarama i te tikanga o tenei patu o "Tawatahi tuatahi." He kahurangi te kakano. Ko "Tawatahi tuarua," haere ai te kakano ma i roto i te kakariki me te namunamu. Ka kiia tona ingoa he Kahotea.

Heoi ano,

—*Naku na Meiha Tunuiarangi.*

Pukehou, H.B.,

June 25, 1923.

Ki te Etita, Te Toa Takitini, Hastings.

EHOA tena koe. Tena tetahi pukapuka hei perehi mau ki te pepa mo Hurae.

He mea nui ki ta matou whakaaro ko nga tangata katoa o te Komiti whakahaere te Healing Mission ki tenei Pihopatanga kia rongu te iwi Maori ki tenei mahi nui a te Hahi, kia mohio ai nga turoro Maori ki nga haeretanga o J. M. Hickson, me kore ratou e hiahia ki te ora mo ratou. Ehiahia nui ana te Pihopa kia panuitia tenei take nui ki tona iwi Maori puta noa i te Pihopatanga. Koia i tukua ai nga kupu ki a koe: ma *Te Toa Takitini* e hari ki te iwi Maori.

Heoi ano.

NA AATA WIREMU.

TE MIHANA WHAKAORA.

HEMI MUA HIKIHANA.

(J. M. HICKSON.)

HE tangata tera e haere mai ana i tenei tau ki te whakahaere i tetahi tikanga nui a te Karaiti ki waenganui i a tatou. ara i te karakia whakaora turoro.

He tikanga tuturu tenei na te Hahi a te Karaiti i te timatanga o te Rongo Pai, i roto hoki i nga rau tau e toru i muri iho i nga Apotoro. No muri mai ka ngaro haere, otira kihai i ngaro rawa. a i roto i enei ra e whakahoutia ana ano, e rangona ana e kitea ana hoki nga mahi whakamiharo e mahia ana e te Karaiti i runga i tona mana whakaora nui.

E rua nga take nui e haere mai nei a Te Hikihana ki konei.

(1) He whakaohoho tana i te Hahi, kia maharatia ai te whakahau marama a te Karaiti "kia whakaorangia nga turoro," kia rongu ai tatou ki tana whakahau ana, kia whakapono ai tatou kei te ora tonu a te Karaiti kei te mau tonu hoki tona mana whakaora i tenei wa.

(2) He whakaora tana i nga turoro e huihui ki te karakia, ara he whakapa tana i ona ringaringa ki runga ki a ratou me te inoi atu ki a Ihu Karaiti kia whakaorangia ratou. He tokomaha hoki te hunga e whakaorangia ana: ma te whakapono a ngakau o te turoro ka whiwhi ai ia.

He tino mana whakaora ano ta te Hikihana he pera me ta

Paora i korero ra ki te hunga o Koriniti (1 Korin. 12, 9) : oira ki tana ki ehara i a ia ake te mana, engari e mohio ana ia e mahi tahi ana a te Karaiti me ia, e whakaputa ana hoki tera i tana mana whakaora metemea i roto i a ia ano i te paanga o ona ringa ki nga turoro.

Ko taua mahi he tohutohu, he whakapa ringa i runga i te Ingoa o Ihu, he inoi atu kia whakaorangia te turoro e te Karaiti.

He tangata motuhake a te Hikihana mo tenei mahi tapu, mahi nui. I a ia e tamariki ana i paangia tona tuahine e te mate, a whakaaro ana ia me whakapa ia i ona ringa ki runga ki te turoro me te inoi atu ki te Atua mona, a ora ake ana ia. Te kitenga a te whaea ka mea ia ki tana tama me tapae ia i a ia ano me taua mana nui ki te Atua hei mea e whai kororia ai te Atua.

A, mai o reira, he tuku whakarere tana i a ia, me tona orange, me tona kaha, ki te Ariki me kore e taea te whakahou ano i te mahi Whakaora turoro i roto i te Hahi.

He roa te wa e mahi ana ia i Ranana i raro i te Pihopa o reira. No te tau 1919 ka timata ia te kauwhau haere ki nga iwi nui o te ao, kia mahara ai te tangata ehara itemea mo te taha ki te wairua anake, engari mo te tinana hui tahi ki te wairua, te mahi whakaora a te Karaiti. I roto i nga tau ka pahure nei kua tae atu ia ki Amerika, Inia, Haina, Tiapana, Awherika me etahi atu whenua. Kei Australia inaianei e mahi ana, he mea tonu na nga Pihopa o reira, he nui hoki te whakamihhi ki a ia i to ratou kitenga i nga mahi me te pai o te haere o te karakia, i nga turoro hoki kua ora ake i o ratou mate —mate wairua, mate hinengaro, mate tinana. Kua whakaorangia te kapo, te turi, te wahangu, te pararutiki, te kopa, te ngoio, te hukiki, me era atu mate. Kua peia atu nga rewera.

Na nga Pihopa katoa o Niu Tireni ia i karanga kia whiti mai ki konei; a ka timata te mahi ki Akarana Oketopa 1 ki 5; ki Hamutana (Hamilton), Oketopa 8-12; ki Turanganui, 16-19; Nepia, 22-26; Pamutana, 29 ki Nowema 2; Poneke, Nowema 5-9. Katahi ka whiti atu ki te Waipounamu.

Ma te whai tikiti ka uru ai te turoro ki te Karakia Whakaora. Ki te hiahia nga turoro Maori kia uru ratou me korero wawe ki o ratou kai tiroiro. minita Maori ranei, a ma era e whakaatu ki nga Kai-whakahaere o nga mihana.

Mo te Mihana ki Turanganui me whakaatu wawe kia Atirikona Hapata Wiremu; mo to Nepia ki ahau tonu.

Ki te hiahia nga minita Maori o te Pihopatanga o Waiaapu ki nga pukapuka whakamarama i tenei mahi me tonu ki tetahi o maua, kia Atirikona Chatterton ranei.

Kei a Atirikona Hokena raua ko Rev. W. G. Williams, te tikanga mo nga Maori o te Pihopatanga o Akarana, me to Poneke.

Kia puta tonu he inoi ki te Atua mo tenei mahi nui, mo te Hikihana, mo nga turoro hoki. Kaua e whakaroa. Etata mate, e roa taihoa.

ARTHUR F. WILLIAMS, Pukehou, H.B.,
Hekeretari mo nga Mihana Whakaora.

HE INOI.

ETE Matua kaha rawa, i tonoa mai e koe tau Tama kotahi hei whakakite mai ki te tangata i tou aroha nui me te kaha o tou mana Whakaora; tohutohungia matou e tou Wairua Tapu kia tika ai ta matou whakarite i nga mea katoa e pa ana ki te mahi whakaora turoro i roto i tau Hahi, e ora ai nga mea mate.

Meinga kia tika te repeneta, kia nui te whakaponono, te aroha, me te tumanako o te ngakau ki te ora, kia tau nui ai tau manaaki ki te mahi a tau pononga a Hemi Mua Hikihana, kia tokomaha ai au tamariki e whakaorangia—o ratou wairua hui tahi ki o ratou tinana—kia tuku whakarere ai ratou i a ratou ano ki te mahi i tau mahi. Ko Ihu Karaiti hoki to matou Ariki.—*Amine.*

MARAMATAKA MO HURAE ME AKUHATA.

HURAE 8.—RATAPU 6 O TE TOKOTORU.

2 Ham. 1. Mahi 14.
2 Ham. 12, 1 ki 24. Matiu 3.

„ 15—RATAPU 7 O TE TOKOTORU.

1 Whpa. 21. Mahi 18; 24 ki 19-21.
1 Whpa. 22. Matt. 7, 7.

„ 22—RATAPU 8 O TE TOKOTORU.

1 Whpa 29: 9-29. Mahi 22: 23 ki 23-12.
2 Whpa 1. Matt. 11.

„ 25—(WENEREI). RA O HEMI, APOTORO.

„ 29—RATAPU 9 O TE TOKOTORU.

1 Kingi 10, 1 ki 25. Mahi 28, 1 ki 17.
1 Kingi 11, 1 ki 15. Matt. 15, 1 ki 21.

AKUHATA 5—RATAPU 10 O TE TOKOTORU.

1 Kingi 12. Roma 5.
1 Kingi 13. Matt. 19, 3 ki 27.

„ 12—RATAPU 11 O TE TOKOTORU.

1 Kingi 18. Roma 10.
1 Kingi 19. Matt. 22: 41 ki 23; 13.

Kaore e hapa te ora o te rewharewha me te maremare i te
WOODS' GREAT PEPPERMINT CURE—1/9, 2/9 patara.

TE KAUPAHAU A PIHOPA ATARIA I TE PAKIPAKI, HUNE 16th, 1923.

'Kahore koutou e matau he whare to koutou tinana no te

Wairua Tapu."—I Kori 6-19.

Ko te tikanga o te kupu "Church," mo te tangata, kaore mo te whare. Kia noho te Wairua Tapu ki nga ngakau o nga tangata, a ka noho huihui aua tangata ki te whare-karakia, katahi ka kiia taua huihui-nga he "Church," ara he Hahi. Ma te tapu o nga ngakau o te hunga e tomo ana ki te Whare-karakia, e tapu ai taua whare. Kua neke atu i te rau-tau inaianei te taenga tuatahi mai o nga Kai-kauwhau o te Rongo-pai ki te iwi Maori. I tera wa e noho ana o koutou tipuna i roto i te pouritanga. Tukuna mai ana e te Atua ana pononga hei hora i te maramatanga ki a koutou, ara a Te Matenga (Marsden), nga Wiremu, Pihopa Herewini me etahi atu. Whakarerea ake o ratou kainga, me o ratou whanaunga kia rongo ai te iwi Maori ki nga kupu o te whakapono. Kua pakeketia koutou ki roto ki te whakapono. Kua tae tenei ki te wa e tika ai kia utua e koutou a koutou nama. I a koutou e noho ana i roto i te pouritanga ka tukuna mai e te Atua ana karere, ka whiwhi koutou i te maramatanga. Ko tena maramatanga kaore i homai hei pupuri ma koutou ki a koutou anake, engari ma koutou e tuku ki era iwi o te ao, e noho mai nei i roto i te pouritanga. Tukuna to koutou maramatanga kia tiaho ki Meranihia, ki Inia, ki era atu wahi o te ao. Koira te huarahi e ea ai ta koutou nama.

I toku Pihopatanga e ono miriona katoa nga tangata. Engari kotahi rau mano tonu nga karaitiana. E tae ana ki te 10,000 nga tangata e uru ana ki te Hahi i ia tau i i tau. Ka nui ke atu mehemea i tokomaha atu nga kai-kauwhau. I tetahi iriiritanga neke atu i te 400 nga tangata i iriiria e matou i te ra kotahi, he mea iriiri rumaki ki roto ki te awa. Hei tohu tenei mo te tokomaha o nga Inia kei te rapu i te maramatanga o Te Karaiti.

Kei te karangatia e te Atua nga iwi katoa o te ao ki tana Hahi. Tera iwi me ona ahuatanga, kei te karangatia e ia. Mauria mai a koutou taonga, whakatapua ki te Atua. Kanui taku whakamiharo ki te Aata, ara ki te Teepu Tapu, e mau mai nei nga whakairo, me era atu mahi whakamiharo a o koutou tipuna. Kia mau ki nga taonga rangatira a o koutou matua. Whakatapua ki te Atua. Ko taku hiahia kia tupu kaha te Hahi i roto i a koutou. Ka kaiponu koutou i te maramatanga o te Atua, ka mate koutou. Ki te kaha koutou ki te tuku i te Rongopai ki era atu iwi e noho mai nei i roto i te pouritanga, ko te huarahi tena e tupu ai nga mahi a te Atua i roto i te iwi Maori. Kia mahara ki te aroha o te Atua ki a koutou i te wa i noho ai koutou i roto i te pouritanga. No reira ko taku kupu ki a koutou, utua ta koutou nama ki te Atua.

TE AROHA O RANGI/NUI KIA PAPATUANUKU.

MO TE MARAMA O MAEHE ARA O TE RUA-O-TAKURUA O TE TAU 1923.

Ko Puangahari te whetu kei te arataki i te matao i te ua i te huka o tenei wa. Nga whakaaturanga a te marama mo nga pai me nga kino o cnei ra e 31. I waenganui o te o ra te 14 o nga ra he huka he ua. I waenganui o te 14 ki te 21 he huka he ua ano. I waenganui o te 21 ki te 28 he ua matao he huka.

(TE AHUA HE MARAMA MATAO HE NUI TE UA.)

1. **RATAPU.**—**TUA-RIMA MURI IHO O TE TOKOTORU.**
  2. **MANE.** Korekore-te-whiwhia.—He ra kino.
  3. **TUREI.** Korekore-te-rawea.—He ra kino.
  4. **WENEREI.** Korekore-hahani.—He ahua ngawari tenei ra.
  5. **TAITE.** Korekore-piri-ki-tangaroa.—I te ra pou pou ki te ra to he pai.
  6. **PARAIRE.** Tangaroa-a-mua.—Ka kai te ika i tenei ra.
  7. **HATAREI.** Tangaroa-a-roto.—Ka kai te ika, he aho pou pou tenei.
  8. **RATAPU.**—**TUA-ONO O TE TOKOTORU.**
  9. **MANE.** Otane.—Whakamatauria te tuna i tenei po.
  10. **TUREI.** Orongonui.—He ra pai tenei.
  11. **WENEREI.** Mauri.—Kua hinapouri inaianei. I te ata he pai.
  12. **TAITE.** Omutu.—He ra kino tenei.
  13. **PARAIRE.** Mutuwahcnuu.—He ra kino rawa, kua mate te marama. He mataitai.
  14. **HATAREI.** Whiro.—Ka kohiti te marama, he ra kino. Tai pakahi i te ra pou pou.
  15. **RATAPU.**—**TUA-WHITU O TE TOKOTORU.**
  16. **MANE.** Hoata.—He ra pai tenei kua kitea nuitia ake te marama. He mataitai.
  17. **TUREI.** Oenuku.—Me whakahau te mahi, he poto te pai.
  18. **WENEREI.** Okoro.—I te ra pou pou ki te ra to he pai.
  19. **TAITE.** Tamatea-ngana.—He ra kino kei te kaha rawa te au i te moana.
  20. **PARAIRE.** Tamatea-kai-ariki.—He ra ahua ngawari tenei.
  21. **HATAREI.** Huna.—Ka ngaro te kai i tenei ra.
  22. **RATAPU.**—**TUA-WARU O TE TOKOTORU.**
  23. **MANE.** Mauri.—I te ata ki te ahiahi he pai.
  24. **TUREI.** Mawhara.—Me pouraka te koura i tenei wa.
  25. **WENEREI.** Ohua.—He ra pai tonu tenei ki te pouraka.
  26. **TAITE.** Hotu.—Kua kaha te ngarungaru o te moana.
  27. **PARAIRE.** Atua.—He whakahaehae i te kai tenei ra. Kei tatahi te mataitai.
  28. **HATAREI.** Turu.—Pai tonu nga tai ata me nga tai ahiahi. Kei tatahi te kai.
  29. **RATAPU.**—**TUA-IWA O TE TOKOTORU.**
  30. **MANE.** Rakaumatohi.—He ra pai kua tohia te marama. He mataitai kei tatahi.
  31. **TUREI.** Takirau.—I te ata ki te ra pou pou he pai.
- KIA MATAARA TATOU.**—Timata mai i te marama o Mei tae noa ki te mutunga o tenei marama e kiia ana koia tenei ko te wahanga o te hotoke, a ro taua wa tae mai ki tenei kei te whakaatu a Matariki i te ahuatanga mo te koanga tae noa ki te tau kei te heke iho, ara mo runga i te nui o te kai o te kai-kore ranci o te wa. Kei te whakaatu te whetu nei a Puangahari i te nui o te matao mo tenei marama. Whakaatatia Te Kahui o Tautoru, he aha ra te kupu!